

таємницю. Ними зокрема передбачено проведення відповідної перевірки народних депутатів України (у зв'язку з допуском до державної таємниці) перед наданням їм доступу до відомостей з грифом секретності усіх рівнів, що стосуються діяльності органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронних органів спеціального призначення та розвідувальних органів [1, ч. 8 ст. 27]. Отже, означені зміни роблять процедуру надання доступу для високих осіб законодавчої влади значно суворішою, надійнішою, а відтак – безпечнішою.

Певних змін зазнали і підзаконні акти. Так, у 2020 році був переглянутий Звід відомостей, що становлять державну таємницю (відповідний нормативний документ закріплено Наказом Центрального управління Служби безпеки України від 23.12.2020 року № 383, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України від 14 січня 2021 року за № 52/35674).

Вдосконалення зазнала структура відомостей, що подаються режимно-секретними органами (РСО) до Служби безпеки України у щорічних звітах.

Ще раніше було посилено вимоги до осіб, що призначаються на посади начальників режимно-секретних органів.

Як показує практика, Служба безпеки України також посилює й вдосконалює проведення організаційних заходів, наприклад таких що стосуються планових та інших перевірок суб'єктів, які провадять діяльність пов'язану із державною таємницею, зокрема тих, що здійснюються з метою надання «спеціального дозволу» на провадження відповідної діяльності.

Висновок. Протягом 2020 року було активізовано заходи спрямовані на забезпечення охорони державної таємниці в Україні, які були реалізовані зокрема й на рівні законів та підзаконних нормативно-правових актів. Проведені зміни дозволяють виділити такі напрямки вдосконалення: питання надання допуску та доступу до державної таємниці; процедури засекречування відомостей; вимог до осіб, що займають посади начальників режимно-секретних органів; контроль, нагляд та моніторинг відомостей, що стосуються характеристик суб'єктів провадження діяльності, пов'язаної із державною таємницею та обсягом і характером секретних документів тощо.

Зміни, реалізовані у відповідних нормативно-правових документах, наразі потребують подальшого додаткового детального вивчення з позицій аналізу практики їх застосування та отриманих результатів впровадження.

Список бібліографічних посилань

1. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-ХІІ (із змінами). Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 16, ст. 93. Дата оновлення: 24.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12> (дата звернення: 19.10.2021).

Одержано 19.10.2021

УДК 35:340.12:342.721(477)

Юрій Дмитрович ДРЕВАЛЬ,

доктор наук з державного управління, професор,

професор кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки

Національного університету цивільного захисту України

СПІВВІДНОШЕННЯ СВОБОДИ ТА БЕЗПЕКИ: ВІД «ЧОТИРЬОХ СВОБОД» Ф. РУЗВЕЛЬТА І ДО СЬОГОДЕННЯ

З іменем Франкліна Делано Рузвельта, який упродовж 1933-1945 рр. обіймав посаду Президента США, першочергово пов'язується подолання глобальної економічної

кризи («Великої депресії») та значний внесок у перемогу антигітлерівської коаліції в Другій світовій війні.

За часи президентства він декілька десятків разів виступав у зверненнях до нації з промовами, які значною мірою впливали на правлячий курс та на суспільну думку (це, наприклад, промова від 8 грудня 1941 року, яка відома під образною назвою «Дні Ганьби», що знаменувала крах політики американського ізоляціонізму та мала безпосереднім наслідком проголошення війни Японії).

Менш відомою є промова Ф. Рузвельта від 6 січня 1941 року під назвою «Чотири свободи», яку було проголошено за 11 місяців до раптового нападу Японії на США, і яка стала етапною для сучасного розуміння свободи як непересічної соціальної та особистісної цінності. Якраз у ній була поставлена під сумнів доктрина «невтручання», якою країна керувалася упродовж останніх десятиліть, і акцентувалася увага на принципові свободи у багатьох проявах, яким слід керуватися у тому числі і в міжнародних відносинах.

У «чотирьох свободах» до базових компонентів свободи віднесено: перше – це свобода слова та вираження поглядів (у всьому світі); друге – це свобода кожної людини поклонятися Богу по-своєму (скрізь у світі); третє – це свобода від бідності, що в перекладі на зрозумілу всім мову означає економічний принцип з основою у забезпеченні населенню кожної країни достатній рівень життя (скрізь у світі); четверте – це свобода від страху, що в перекладі на зрозумілу світові мову означає всесвітнє скорочення озброєнь до такого рівня, щоб жодна країна не була спроможна здійснити акт агресії проти сусідів (у будь-якій точці світу).

Загалом же йшлося про складне співвідношення свободи і безпеки, чим актуалізувалося вже відоме з XVIII століття гасло: «Ті, хто готові пожертвувати нагальною свободою заради короткочасної безпеки, не гідні ні свободи, ні безпеки» (*Those who would give up essential Liberty, to purchase a little temporary Safety, deserve neither Liberty nor Safety*) [1; 2].

У складних умовах сьогодення питання щодо співвідношення свободи і безпеки не лише не втратило актуальності, але і набуло нового звучання. Насамперед це пов'язано із стрімким примноженням небезпек, що загрожують безпечному існуванню окремих людей та соціуму в цілому. Так, процеси глобалізації об'єктивно призводять до послаблення ролі держави, що зумовлює гостру необхідність перебудови політики у сфері національної та соціокультурної безпеки. З іншого боку, все масштабнішими стають випадки тероризму у різних проявах. До цього додається і епідемія COVID-19, масштаби якої взагалі поставили під сумнів розповсюджені тези про свободу і безпеку у традиційному розумінні.

Уява в західному світі про співвідношення свободи і безпеки зазнала суттєвих змін під впливом теракту 11 вересня 2001 року, який став безпосередньою причиною так званої «війни проти тероризму», яку тогочасний президент США Дж. Буш проголосив вже 20 вересня (її першим етапом стала атака на керований талібами Афганістан, де ймовірно переховувався очільник терористів, вдосконалення системи безпеки в аеропортах та інших місяцях масового перебування людей, а також впровадження в багатьох країнах антитерористичних заходів, які в окремих випадках обмежують громадянські права).

Як стверджує Г. Баум у зв'язку з наведеною та подібними до неї обставинами, «в полі напруги між свободою і безпекою ми вже давно рухаємося до полюсу безпеки». Проте, і за умов появи навіть реальних загроз автор виходить з того, що обмеження основних прав може бути виправдане лише в тому випадку, коли передбачувана небезпека підтверджена конкретними фактами, тобто існує достатній ступінь ймовірності, що в допустимому для огляду часу правовому благу буде завдано шкоди (вказуючи, що «дати тероризму гідну відсіч не означає поступатися правами і свободами та правовим устроєм держави» [3, с. 20, 52]).

Поступово окреслена проблематика долає межі соціокультурних студій та національної безпеки як соціального явища, стаючи предметом окремих наукових дисциплін. Наприклад, П.-А. Альбрехт у річищі кримінально-правової проблематики вказує на

суперечливість гасла «свобода через безпеку» і стверджує: «Якщо стан загроз ущемляє свободу людини, то обіцяна безпека можлива лише як тотальна державна безпека, яка є, однак, державним тероризмом» [4, с. 13].

Отже, у складних умовах сьогодення проблематика співвідношення свободи і безпеки все частіше набуває суто інструментального характеру. Від її оптимального вирішення залежить як забезпечення безпеки соціуму та людини як найвищої соціальної цінності, так і дотримання принципів демократичної і правової держави.

Список бібліографічних посилань

1. The speech given by Franklin Delano Roosevelt, President of the U.S.A. to the U.S.A. Congress. Given on 6 January 1941 / The Four Freedoms speech. URL: https://en.wikisource.org/wiki/The_Four_Freedoms_speech
2. Бернс Дж.М. Франклин Рузвельт: Человек и политик / пер. с англ. М.: Центрполиграф, 2004. 411 с. URL: http://loveread.ec/read_book.php?id=35636&p=12
3. Баум Г. Спасти права граждан. Свобода или безопасность. Полевые заметки. М.: Сектор, 2015. 136 с.
4. Альбрехт П.-А. Забытая свобода. Принципы уголовного права в европейской дискуссии о безопасности / [пер. с нем]. Харьков: Право, 2012. 184 с.

Одержано 14.09.2021

УДК 351.74

Іван Володимирович ІЩЕНКО,

кандидат юридичних наук,

начальник Головного управління Національної поліції

в Вінницькій області

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРЕВЕНТИВНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ ТА МІСЦЕ СЕРЕД НИХ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Одним з безумовних пріоритетів правової демократичної та соціальної держави є забезпечення належних умов для реалізації прав і свобод людини та громадянина. Вирішення цієї проблеми зумовлює необхідність ужиття системних заходів інноваційного характеру для удосконалення діяльності органів правопорядку [1, с. 188].

На сьогодні на території сучасної України діє нова, реформована система органів Національної поліції, яка активно запозичує кращі міжнародні практики з метою оптимізації власної діяльності. Однією з таких практик є зміна вектору роботи вказаних органів шляхом перетворення їх з каральних на попереджувальні, а в окремих випадках – на сервісні відомства [2].

Із прийняттям нового Закону «Про Національну поліцію» стратегічними напрямками діяльності поліції визнано превенцію (роз'яснювально-превентивну діяльність) та інтервенцію (застосування легітимних заходів примусу) [3, с. 57].

Структурним підрозділом Національної поліції України, який у межах своєї компетенції реалізує державну політику у сферах забезпечення превентивної та профілактичної діяльності є Департамент поліції превентивної діяльності.

Згідно з визначенням у Академічному словнику української мови термін «превентивний» означає попереджати щось, запобігати чомусь, а дієслово «діяльність» означає застосування своєї праці до чого-небудь [4].